

พระ ราช บัญญัติ ลักษณะ ทาษ
มณฑล วันตก เชียง เหนือ
รัตน โกสินทร ศก ๑๑๙

ด้วย มี พระ บรม ราช โองการ ใน พระบาท
สมเด็จพระ ปรมินทร มหาจุฬาลงกรณ์ บดินทร
เทพ มหา มกุฏ บรม ราช วิวงษ์ วัตรม
พงษ์บริพัต ราช ติย ราช นิกโรดม จาคูวัณค
บรม มหา จักร พรตติ ราช สังคาศ บรม ชวรรมิก
มหา ราช าช ราช บรม นารถ บพิตร พระจุ
จอมเกล้า เจ้า อยู่ หัว ผู้ ทรง พระคุณ ชนม อัน
มหา ประเสริฐ ให้ ประกาศ ให้ ทราบ ท้องถิ่น ว่า
ด้วย เรื่อง ทาษ ใน มณฑล วันตก เชียง เหนือ
บัดนี้ มี อยู่ ๒ จำพวก คือ ตาม คำ ภัร์
พระ ชนม สัตร อัน โบราณ ราช กระษัตริย
ได้ ทรง บัญญัติ ไว้ เรียกว่า นำ ชงไชย ไป รบศึก
แล้ว ได้ มา เปน ทาษ ๓ ทาษ ได้ มา ด้วย ทพย ๑
แต่ ทาษ ๓ นั้น ตาม ประเพณี โบราณ กาด ก่อน มา
พระ มหา กระษัตริ าช ราช เจ้า ได้ มี พระ บรม ราช
โองการ ให้ เจ้า นาย พระยา แล่น ท้าว หัว เมือง ใน
มณฑล วันตก เชียง เหนือ ยก ก่า ดึง ไป รบ ราม
ข้าศึก สัตร นั้น เมื่อ ได้ ไชย ชนะ แล้ว บรรดา
คน ฝ่าย ข้าศึก ซึ่ง จับ มา ได้ เปน ๓๓ คน

น้อย เท่า ไ้ ได้ ทรง พระ กรุณา โปรด เกล้า ำ
แบ่ง ให้ เปน บำ เหน็จ บำ นาญ แก่ ข้า ราช การ แม่ทัพ
นาย กอง ซึ่ง ได้ ไป รบ ราช การ รบ ราม
ข้าศึก สัตร ดนอง พระ เศษ พระ คุณ ตาม ความ
ดี ความ ชอบ คน ๓๓ คน บุตร หลาน ของ คน
๓๓ คน นั้น ได้ ตก เปน ทาษ แก่ แม่ทัพ นาย
กอง บุตร หลาน ของ แม่ทัพ นาย กอง ดึง มา จน
กาด บัดนี้ มี ก่าหนด คำ ตัว ของ ทาษ ๓๓ คน
ตาม อัตร าช ประเพณี เมือง ใน มณฑล นั้น ต่าง
กัน ดังนี้ คือ

- นคร เชียง ใหม่ ชาย มี คำ ตัว ๕๕ บาท หญิง คำ ตัว ๓๒ บาท
- นคร น่าน ชาย มี คำ ตัว ๖๒ บาท หญิง คำ ตัว ๖๒ บาท
- นคร ลำปาง ชาย มี คำ ตัว ๕๕ บาท หญิง คำ ตัว ๖๐ บาท
- นคร ลำพูน ชาย มี คำ ตัว ๕๕ บาท หญิง คำ ตัว ๓๒ บาท
- เมือง แพร่ ชาย มี คำ ตัว ๕๘ บาท หญิง คำ ตัว ๕๘ บาท
- เมือง เกิน ชาย มี คำ ตัว ๕๒ บาท หญิง คำ ตัว ๖๕ บาท
- จน ครบ อายุ ๖๐ ปี จึง พ้น คำ ตัว หลุด เปน ไทย แต่ บุตร ของ คน จำพวก นี้ เมื่อ เกิด มา คิด คำ ตัว อัตร าช ต่าง ๆ เปน ราย ปี ๆ ขึ้น ไป ทุก ๆ ปี จน อายุ ๓ ปี ถึง ๕ ปี ครบ ก่าหนด เปน เต็ม คำ ตัว ดึง ไป ดังนี้ ซึ่ง บุตร หลาน เหล่น
อนึ่ง ทาษ ดึง ได้ ใน มณฑล วันตก เชียง เหนือ นั้น ยัง คง ใช้ ตาม พระ ราช บัญญัติ เดิม อัน โบราณ ราช กระษัตริย ตั้ง ไว้ ตาม คำ ภัร์ พระ ชนม สัตร ใน ลักษณะ ทาษ ๓ จำพวก คือ ทาษ ได้ มา ด้วย ทพย เพราะ ฉนั้น ถ้า

ทาส ไม่มีเงิน มา ให้แก่เจ้า ทาส ครอบ ค่าแล้ว
 ก็ ไม่มี เวลา ที่จะ พ้น จาก ทุกข์ เป็น ไทย ได้
 ฝ่าย ถูกทาส ซึ่ง เกิดแต่ ทาส สิ้น ใต้นั้น ถ้า เกิด
 ใน เรือน เบี้ย พอ เกิด มา ก็ นับ ว่า เป็น ทาส มี
 ค่า ตัว ไป ดังนี้ จึง ทรง พระ ราช ดำริห์ เห็น ว่า
 ทาส ละเอียด ซึ่ง ได้ มา ใน การ คัก สงคราม ขึ้น
 บัญชี บิดา มารดา ของ คน ทาส ละเอียด ปัจจุบันนี้ ได้
 เป็น ทาส รับ การ งาน ไร่ ไร่ ดอย ของ บัญชี บิดา
 มารดา ของ นาย เงิน แด่ ตัว นาย เงิน อยู่ จน ทุกวัน นี้
 แล้ว แด่ ถูก หลาน หลาน ของ ทาส ละเอียด เหล่า นี้
 ตาม ประเพณี เมือง ยัง ต้อง จะ เป็น ทาส ลี้บ ไป
 ไม่มี ที่ ลี้บ ลี้น ทรง พระ ราช ดำริห์ เห็น ว่า
 เป็น การ เคียด ร้อน แก่ อาณา ประชา ราษฎร
 ด้วย ถูก หลาน ของ ทาส ละเอียด ลี้บ ไป ยัง ต้อง
 รับ โทษ ทุกข์ ของ บัญชี บิดา มารดา อยู่ อนึ่ง
 การ ที่ ว่า เป็น ทาส เช่นนี้ ก็ ไม่มี หลัก หลาน ลี้ง
 ไต มัก นำ ให้ บุตร หลาน ของ นาย เงิน ผู้ รับ
 มรดก ทาส ต่อ มา แย่ง ซึ่ง เกิด เป็น คดี วิวาท พา
 ให้ ยุ่ง ยาก แก่ โรง ศาล บ้าน เมือง แด่ ล้วน ถูก
 หลาน ของ ทาส สิ้น ใต้นั้น เมื่อ ไม่มี เงิน ใต่
 ค่า ตัว ตาม อติรา ค่า ตัว เกษียณ อายุ เดิม
 ก็ ต้อง เป็น ทาส ลี้บ ไป จึง ทรง พระ กรุณา
 โปรดเกล้า ฯ ให้ ทรา พระ ราช บัญญัติ ไว้
 ลี้บ ไป ดังนี้

มาตรา ๑ พระ ราช บัญญัติ นี้ ให้ เรียก
 ว่า พระ ราช บัญญัติ ลักษณะ ทาส มณฑล ตะวัน
 ตกเฉียง เหนือ ร, ศ, ๑๑๙

มาตรา ๒ พระ ราช บัญญัติ นี้ ให้ ใช้
 ตั้งแต่ วันที่ ๒๑ กันยายน รัตน โกสินทร ศก ๑๑๙
 เป็น ต้น ไป

มาตรา ๓ คำ ซึ่ง ว่า ทาส ละเอียด หมายถึง

ความ ว่า ทาส ซึ่ง เรียก ว่า ค่า ปลาย หอก งา ซ้าง
 หรือ ค่า หอก คน โส้ง ซึ่งเป็น คน ใน พื้น เมือง

คำ ซึ่ง ว่า ทาส สิ้น ใต้นั้น หมายถึง ความ ว่า
 ทาส ซึ่ง นาย เงิน ใต่ ออก ช่วย ใต่ ค่า ตัว มา ตาม
 พระ ราช กำหนด กฎหมาย

มาตรา ๔ ตั้งแต่ วันที่ ๒๑ กันยายน รัตน
 โกสินทร ศก ๑๑๙ เป็น ต้น แด่ ลี้บ ไป ใน
 มณฑล ตะวัน ตกเฉียง เหนือ ให้ ตัด ค่า ตัว ทาส
 ละเอียด ทั้ง ปวง ชาย ให้ คง มี ค่า ตัว แต่ ๒๕
 บาท หญิง แต่ ๑๒ บาท

มาตรา ๕ ทาส ละเอียด ก็ ตี ทาส สิ้น ใต่
 ก็ ตี ทั้ง ชาย หญิง ถ้า อายุ ถึง ๖๐ ปี แด่
 พัน ค่า ตัว เป็น ไทย

มาตรา ๖ ทาส ละเอียด มี เงิน จะ มา ขอ ใต่
 ค่า ตัว ตาม อติรา ค่า ตัว ที่ ตัด ตาม มาตรา ๔
 นาย เงิน ต้อง รับ เงิน จาก ตัว ทาส จะ กัก ซัง
 หน่วง หนือว ใว้ ไม่ ยอม ให้ ใต่ ค่า ตัว ไม่ ได้

มาตรา ๗ บรรดา ลูก ทาส ชาย หญิง ทั้ง ปวง
 ซึ่ง เป็น ลูก ทาส ละเอียด ก็ ตี หรือ ลูก ทาส สิ้น ใต่
 ก็ ตี ซึ่ง เกิด ใน วันที่ ๑๖ ธันวาคม รัตน
 โกสินทร ศก ๑๑๖ หรือ ภาย หลัง วันที่ ๑๖
 ธันวาคม ศก ๑๑๖ ซึ่งเป็น วันที่ พระ บาท
 สมเด็จ พระ เจ้า อยู่ หัว ผู้ ทรง พระ คุณ ธรรม
 อัน มหา ประเสริฐ เสด็จ พระ ราช ดำเนิน กลับ
 จาก ประเทศ ยุโรป คืน สู่ พระ นคร โดย สวัสดิ
 ภาพ นั้น ลี้บ ไป ให้ พัน ค่า ตัว เป็น ไทย

มาตรา ๘ บรรดา ลูก ทาส ละเอียด ชาย หญิง
 ซึ่ง เกิด ก่อน วันที่ ๑๖ ธันวาคม ศก ๑๑๖ นั้น
 ให้ คิด ค่า ตัว ตาม ราย ปี จน อายุ ๑๐ ปี จึง
 ให้ เป็น ทาส เต็ม ค่า ตัว เป็น ต้น ว่า ถูก ทาส ชาย
 ให้ คิด ค่า ตัว ขึ้น ตาม อายุ ลูก ทาส ปี ละ ๒

บาท ๓๒ อัฐ เพิ่มขึ้น เป็น ราย มี ไป จน
อายุ ๓๐ ปี เต็มค่าตัว ชาย ๒๕ บาท

มาตรา ๘ คน ซึ่งเกิด ในมณฑลตวันตกเฉียง
เหนือ ในวันที่ ๑๖ ธันวาคม รัตน โกสินทร
ศก ๑๓๘ หรือภายหลังนั้น ต่อมา ห้าม
มิให้ เป็น ทาส อย่าง ใด ๆ ต่อ ไป เป็น อันขาด

มาตรา ๑๐ ผู้ใด เป็น เจ้า เงิน มี ทาส มาก
น้อย เท่า ใด จะ เป็น ทาส ทีเดียว ก็ ดี หรือ
ทาส สิ้น ไล่ ก็ ดี ให้ เจ้า เงิน มา ทำ หนังสือ สวรร
กรม ทาส ต่อ นาย แหวง เสีย ให้ เสรี จ
ภายใน วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน รัตน โกสินทร
ศก ๑๓๘ ด้ไป ถ้า ผู้ใด จะ ร้อง ฟ้อง ว่า
กล่าว ว่า ผู้ใด เป็น ทาส ก็ ดี ถ้า ไม่มี หนังสือ
สวรร กรม ธรรม์ ซึ่งมี ศุภมาศ วัน คั้น ทำ ที่ แหวง
แฉ นาย แหวง ได้ ลง ชื่อ ประทับ ครา เป็น หลัก
ทรัพย์ ตาม พระ ราช กำหนด กฎหมาย แล้ว
ห้าม มิให้ โรง ศาล รับ ไว้ พิจารณา

มาตรา ๑๑ ถ้า ผู้ใด มี อาสัน จะ ขอ ทำ
หนังสือ สวรร กรม ธรรม์ ชาย ตัว เป็น ทาส
สิ้น ไล่ ท่าน ต่อ หน้า นาย แหวง ให้ นาย แหวง
พิจารณา ดู ได้ ส่วน คุณ ภาระหนัก ว่า เป็น คน
เกิด ก่อน หรือ ภาย หลัง วันที่ ๑๖ ธันวาคม รัตน
โกสินทร ศก ๑๓๖ ถ้า นาย แหวง มี เหตุ ผิด
ควร ลง ไล่ ว่า เป็น คน เกิด ภาย หลัง วันที่ ๑๖
ธันวาคม รัตน โกสินทร ศก ๑๓๖ แล้ว ให้
บังคับ ให้ ผู้ จะ ชาย ตัว นั้น นำ พยาน ผู้ ซึ่ง รั
เห็นว่า ผู้ นั้น เกิด ก่อน วันที่ ๑๖ ธันวาคม รัตน
โกสินทร ศก ๑๓๖ มา สืบ บาด ตัว ไม่น้อย
กว่า ๒ คน รับ ร้อง ว่า ผู้ จะ เป็น ทาส นั้น
เป็น คน เกิด ก่อน วันที่ ๑๖ ธันวาคม รัตน
โกสินทร ศก ๑๓๖ แล้ว จึง ให้ นาย แหวง ทำ

สวรร กรม ธรรม์ ให้ ถ้า มิ ฉนั้น ห้าม มิให้ นาย
แหวง ทำ สวรร กรม ธรรม์ ให้ ชาย ตัว กัน เป็น ทาส

มาตรา ๑๒ ถ้า มี ตา มารดา ญาติ ผู้ใหญ่ จะ
นำ บุตร หลาน เอา ไป ชาย เป็น ทาส สิ้น ไล่ ได้
ชื่อ ใน สวรร กรม ธรรม์ ต้อง ให้ มี น้ เว้น ตัว ด้
รู้ เห็น ลง กำแหง แก่ง ใด เขียน ชื่อ ไว้ ใน สวรร
กรม ธรรม์ เป็น สำคัญ จึง เป็น สิทธิ ได้ แก่ เจ้า
เงิน ถ้า ตัว ด้ มี รั มิ เห็น ไม่ได้ ลง กำแหง แก่ง
ใด หรือ ไม่ได้ เขียน ชื่อ ด้วย ด้ มือ เอง
เป็น สำคัญ อย่า ให้ นับ ว่า เป็น ทาส

มาตรา ๑๓ ถ้า ผู้ มี ทรัพย์ รับ ด้ ด้ คน ซึ่ง
เกิด ภาย หลัง วันที่ ๑๖ ธันวาคม รัตน
โกสินทร ศก ๑๓๖ นั้น มา เป็น ทาส มิ ได้
เป็น สิทธิ แก่ เจ้า ด้ โดย พระ ราช บัญญัติ ถึง
กรม ธรรม์ มี ศุภมาศ วัน คั้น ชื่อ ตัว ด้ จำนวน
เงิน ประการ ใด ตัว ด้ จะ ไป จาก เจ้า ด้ นาย
เงิน ได้ ตาม คำ พัง ใจ เจ้า ด้ นาย เงิน จะ ตาม
กุม เกาะ มา ว่า กล่าว ไม่ได้ เงิน ค่า ตัว เป็น พับ
แก่ เจ้า ด้ นาย เงิน โดย โทษ ด้วง พระ ราช
กฤษฎีกา

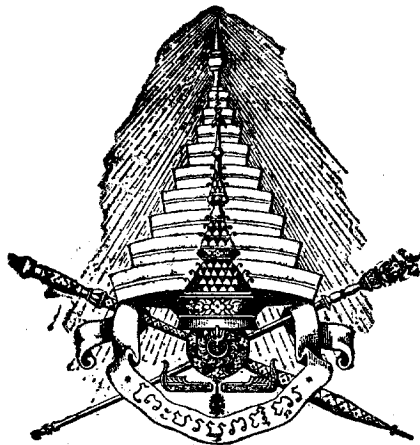
มาตรา ๑๔ บรรดา พระ ราช กำหนด กฎหมาย
เก่า ทั้ง ปวง ว่า ด้วง เรื่อง ทาส ซึ่ง ไม่ ขัด ด้วง
พระ ราช บัญญัติ นี้ ด้ อยู่ เท่า ใด ก็ ให้ นำ มา
ใช้ พร้อม กัน วันที่ ด้ ใช้ พระ ราช บัญญัติ
นี้ ทั้ง นั้น

มาตรา ๑๕ ให้ ด้ ด้ นาดิ กระทรวง มหาดไทย
ออก ข้อ บังคับ แด แบบ แแผน สำหรับ ใช้ ใน การ
ทำ สวรร กรม ธรรม์ ทาส แด ทำ บัญชี ทาส ตาม
พระ ราช บัญญัติ นี้ ถ้า ด้ ออก ข้อ บังคับ แด
แบบ แแผน อย่าง ใด เมื่อ ด้ ประกาศ โฆษณาการ
ให้ มหา ชน ทราบ ทั้ง กัน ใน หนังสือ พิมพ์

ราชกิจจานุเบกษาแล้ว ให้ถือเอา ใช้เป็นส่วน
ของ พระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๑๑ ให้เดนมาร์ก กระทรวงมหาดไทย
เป็นเจ้าหน้าที่จัดการรักษาการ ให้เป็นไป
ตามพระราชบัญญัตินี้ จึงทุกประการ

ประกาศ มา ณ วันที่ ๒๑ มิถุนายน รัตน
โกสินทร ศก ๑๑๙ ฤา เป็นวันที่ ๑๑๕๕๕ ใน
รัชกาลปัตยุบันนี้

พระราชบัญญัติสำหรับตรวจป้องกัน

โรคสัตว์พาหนะ

รัตนโกสินทร ศก ๑๑๙

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระ
พระปรมินทร มหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอม
เกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้า ฯ ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศให้ทราบทั่ว
กันว่า เมื่อรัตนโกสินทร ศก ๑๑๕ มีโรคซึ่ง
เป็นอันตรายติดเนื่องกันได้ในหมู่สัตว์พาหนะ
ซึ่งมันทุกเรือ ออกไปเมืองต่างประเทศ แต่
ที่ฆ่าเขาเนื้อเป็นอาหาร เกิดชุกชุมขึ้น อันจะ
เป็นเหตุให้บังเกิดโรคแก่มนุษย์แต่เสียดภัย
สมบัติของคนค้าขายนั้น จึงได้ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติ
สำหรับป้องกันโรคสัตว์พาหนะ ขึ้นไว้แล้ว

สมัยหนึ่งแต่ให้มีเจ้าพนักงาน แพทย์ตรวจ
สัตว์พาหนะ แต่จัดการป้องกัน ต่อ ๆ มา

บัดนี้ ทรงพระราชดำริเห็นว่า มีพวกค้า
ขายพากันซื้อโคส่งออกไปขาย ณเมืองต่าง
ประเทศมากขึ้นกว่าแต่ก่อน มีจำนวนโคที่
ได้ส่งมาแต่หัวเมืองในมณฑลต่าง ๆ เข้ามา
ในกรุงเทพฯ ทวีอยู่เสมอกันขึ้น นับ
ว่าเป็นสินค้าอย่างหนึ่งที่เจริญขึ้น แดงการที่
จะมีเจ้าพนักงานแพทย์ คอยตรวจตราป้องกัน
โรคอยู่นั้น เป็นทางที่ดีสมควร จะจัดการ
นั้นให้แข็งแรงตามกาดสมัย แห่งความ
สมบูรณ์ของพระนครสืบไป จึงทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานกรมศุขาภิบาล
จัดสถานที่สำหรับตรวจสัตว์พาหนะ ขึ้นไว้
ณที่อันสมควรตำบลบางคอแหลม ให้มีโรง
เลี้ยงสัตว์ โรงสำหรับฆ่าสัตว์เป็นอาหาร โรง
สำหรับขังสัตว์ที่มีโรค ทั้งสะพานซึ่งสำหรับ
จะขึ้นทุกสัตว์พาหนะ ที่เรือใหญ่เล็กจะจอด
รับแลส่งสัตว์พาหนะได้โดยสะดวก เหตุนี้
จึงเป็นการสมควร ที่จะต้องตราพระราช
บัญญัติขึ้นไว้เป็นข้อบังคับ สำหรับการนั้นต่อไป
ดังนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า
“พระราชบัญญัติป้องกันโรคสัตว์พาหนะ
รัตนโกสินทร ศก ๑๑๙” ให้ใช้ได้ตั้งแต่วันที่
ได้ลงพิมพ์ในหนังสือราชกิจจานุเบกษา
ตามพระบรมราชโองการเป็นต้นไป

มาตรา ๒ ให้ยกเลิกประกาศลงวันที่ ๑๙
มกราคม รตนโกสินทร ศก ๑๑๕ ซึ่งตั้งโดยพระ
ราชบัญญัติสัตว์พาหนะ รตนโกสินทร ศก ๑๑๐
แต่พระราชบัญญัติสำหรับป้องกันโรคสัตว์
พาหนะที่ได้แก้ไข รตนโกสินทร ศก ๑๑๕ นั้น